

ידיהם. כיום מקונן מאיר יערי בפומבי על שלא השכיל לראות את הנולד, בעת שהציב בעד אותו חוק רודני.

★ ★ ★

אם כן, מה עשה חיים כהן, כאשר החליט לקצץ את כנפי העתונות החופשית? לחוקק, חוק לבלימת פה העתונות תשי"ט? קשה עדיין בישראל. אם כי מבחינה טכנית אין כל קושי להכין חוק כזה. אפשר להציב תיק את סעיפיו מספרי החוקים של אדולף היטלר, יוסף סטאלין, חואן פירון ומרעים. כל מה שהיוצא המספטי היה צריך לעשות במקרה זה, הוא להוסיף כמה הוראות ספציפיות, ברוח הארץ, אשר מחברי החוקים הם לא חשבו עליהן.

היוצא המספטי היה שנון יותר. הוא גיער את האבק משורת הוראות ותקנונים מנדוטריים, אשר כל מטרתם היתה לבלום את פי הנייטב המתמרדים, ולחסום בפניהם ככל האפשר את הגישה למקורות האינפורמציה. במספר, המשאיר בתוקפם חוקי חירום לאין-ספור מן הימים שבארץ שלט כובש זר, לא היה בגישה זו של היוצא המספטי משום חידוש. אם מותר לעצור כל אורה, ללא משפט, בתוקף תקנות החירום של הבריטים, אין שום סיבה מדוע לא יחסמו את פי העתונות בתוקף אותן תקנות.

בכל הפרשה הזאת לא נראתה התנהגותו של היוצא המספטי לממשלת ישראל כהתנהגות איש הרוצה להגן על הציבור, אלא כאיש שטובת השליטים חשובה בעיניו מכל.

כמובן, גם הוראות אלה הוכללו תחת כותרת-הקסמים של בטחון המדינה. שתי מינהגות הן פגעה לתרבות רבות והולכות במלים הקדושות. אין כאן רק עניין של צניעות מדינית. החוקים הקיימים דורשים זאת: כדי לפעול בניגוד לזכויות האדם, חייב הממשל להשתמש בתיארוך-כונן של הוכנסו מראש לספרי החוקים.

האם גילוי מעשיהם של קצינים מושחתים, או פירסומים על קנוניות מפלגתיות אפולות וליקויים הזועקים לטיפול מבקר המדינה, אמנם פוגעים בבטחון המדינה?

זוהי רק שאלה רטורית, אורה נכבד. אינך מתבקש לתת עליה את התשובה. החוקים והצעות-החוקים של חיים כהן נוגעים במקומן: כן. יתכן שהמושגים, "בטחון המדינה", "בטחון ההסדר" התערבבו, אבל הדבר רק טבעי. שהיי חיים כהן אינו הירץ המשפט של המדינה, כי אם של הממשלה. ותפקידו של פרקליט להגן על לקוחו.

★ ★ ★

היום כהן לא יכול היה לפגוע, עדיין, כולה בחסדיו. הוא חיפש ומצא את אלה שכן תלויים בו — פקידים הממשלה, אשר עליהם למסור כל ידיעה לעתונאים. אחד ממעריצי-פרקודיה סגן הממונה על נציבות המנגנון, אף הרחיק לכת בהתלהבותו, הורה כי "עתונאים אינם זכאים לקבל ידיעות יותר מאשר הציבור הרחב".

הדבר הגיע לאבסורד כזה. שפקידו בתי המשפט סירבו לפתוח את תיקי המשפטים הפומביים בפני עתונאים, וחיים כהן עצמו היה נאלץ להתערב ולהודיע כי אין שום סיבה לא להראות תיקים אלה. סוף-סוף, בצד חופש הדיבור קיים במשטר דמוקרטי גם העקרון של משפט פומבי.

אולם ברור לנמרזי כי חיים כהן לא השמיץ עדיין את הסעף האחרון במלחמתו נגד חופש הדבר. בור. צפיונות ממנו פגיעות נוספות, כל עוד ימושך לשמש בתפקידו.

פעם אמר דויד בן-גוריון, כי היה שורף את העולם הזה. הבריות לא היועניו; אולי מפני שכבר התרגלו לא ליחס חשיבות יתירה להכרזות מסוימות של ראש הממשלה שלה, או אולי מפני שחשבו כי העולם הזה מרחיק לכת בהיעותו. אך הנה כתב לפני שבתו בטאון מפא"י, דבר, מאמר על אשר התרחש בכפר היוק. ביגיי מיהר לשגר למערכת הנכבדה מכתב נרגז, התוקף את דבר על כי גם הוא נתפס לפירסומים, נוסח העולם הזה. האם גם את דבר צריכים לשוין?

השאלה אינה מבדחת: כי לא-היסובלנות ישנם חוקי ברזל, והם קובעים שמי שאינו סובל ביקורת מעל דפי העולם הזה סופו שלא יסבול רמזי-ביקורת מעל דפי דבר, ועוד יבוא זמן שרק מאמרי תשבחות יספקו את יצריו. באותו יום לא יהיה כבר צורך בעיתונות. כי שוב לא תהיה הדמוקרטיה קיימת.

התחנת

רבקה גובר, בביקור בבית משפחת-עולים בחבל לכיש, רבקה, המנהלת את בית-הספר האזורי של יישובי החבל, טוענת כי הסופר יהושע בריוסף טילף

את דמותה בסיפור הארבעה, הלביש את אישיותה בלאה, האם השכולה, מלאת-התסביכים. הסיפור ראה אור בשבועיים האחרונים, מעל דפי הארץ, עורך מיד עטרת-רוחות בין קוראי הפרקים הראשונים.

בדירתו החיפאית, מוקף כורסאות עץ חסר, הרף ענני עשן ממקטרתו, הגיב הסופר בעל בים בעלי ריפור אדום, כשהוא מעלה ללא הזקן הצהבהב על ההדים לסיפורו: "אנחנו

סיפור זימה מפוקפק, נבוב בתמי"סיקה שלו, מופרך מעיקרו, ולא נועד אלא לגרום צער ועלבון לאלפים בישראל שהקריבו את יקיריהם, כתב השכחן בטאון ההסתדרות דבר, במאמר ארוך ותקפני. "האמנם פורנוגרפיה?" שאלה כותרת ב"הארץ, מעל למכתבו של קורא העתון נחום קוק, שטען: "האם מותר לפרסם את כל מה שמבטאים ומתרהרים פחותי עם ויושבי קרנות, ללא כל סיג בושה וטעם טוב? האם זוהי אמנות?"

"בעיני נראה תאור זה כחילול הקודש", כתב להארץ א. לויטה מרמת-גן; "בקראי את הסיפור, הרגשתי כאילו טובל הסופר את עטו ברפש במקום דיו", כתב לאותו עתון שמואל פרגאי מקרית-שלום.

היו אלה הסימנים הראשונים לסערה צבורית סביב נושא ספרותי, שכמוה לא ידעה ישראל מזה זמן רב. במרכז הסערה עמד סיפור לא ארוך חדש, פרי עטו של הסופר הנודע יליד צפת יהושע בריוסף, סיפור הארבעה, שהתפרסם בהמשכים במשך השבועיים האחרונים בעמודי הארץ.

היה זה סיפור טוב, כתוב בכשרון ספירתי, בשיטת זרם התודעה, בה השתמש יהושע בריוסף לראשונה בסיפורו זה. הסיפור הוא לאכארה חסר עלילה. הוא מנסה לתאר את המתרחש בנפשם של ארבעה אנשי מושב עולים חדש בגליל, ביום חג האור, חג חגיגת החשמל לכפר. הארבעה: לאה, אם שכולה שאיבדה את שני בניה במלחמת העצמאות, מסרה את משקה במושב הותיק לקרן הקיימת ויצאה לקלט עולים במושב חדש; בעלה ראובן, איש הישוב הותיק שהלך בעקבות אשתו ומרכז עתה את יישובי האיזור; שוש, מורה צברית, המלמדת בבית-הספר בכפר לא בגלל אידיאלים אילו שהם, אלא משום שחיים אלה נוהים לך יותר; ויחזקאל דהן, עולה חדש המתלבט בשניוני צורת חייו, וההושש כי הוא מפלה לרעה בשל היותו ספרדי. בהגיעו את זרם תודעתם של הארבעה ניסה בריוסף בצורה מקורית לתאר את יחסי הותיקים והעולים החדשים, יחסי ספירתיים ונושכניים, ואת לבטי צמיחתו בתי ישוב חדש. כדרכו, לא חסך בריוסף בתיאורים ריאליים של נושאי מין.

★ ★ ★

"נעוואדה, אירוטיקה!"

אהשדדים הקטנים שלה, לפסח ככה את כמו רימוני טרי, ולתפוס זה מה שאין לך מן הצד השני ולתת לך מה שלא קיבלת הרבה שנים. ראובן שלך יש לו תאנה מסתתרת בצינור ווא מה שצריך להיות, ואת שמחלתה בין ככה לא פעם כאלו את בודדת אותי מתחת לכותונת ומתחת למכנסים. יא חברה לאה! אם תבקשי אותי פעם מאור, אקח אותך לא השכחתי בין הסלעים ואראה לך מה זה יחזקאל דהן... השאלתי את מסעודה שלי. איך יש לי ואיך אני זרעתי בבטן שלה את הילד החמישה עשר שלנו. תאור מעין זה, של החשיבה העולה התגשם דש על האם השכולה, היה אחד התיאורים שערדרו את הסערה ואת האשמות כאילו סיפורו של בריוסף אינו אלא פורנוגרפיה.

מיסמך אנושי מזעזע: מכתב

ה זמן מה מודפס בהארץ הספור בהמשכים, ספור הארבעה, שיש לי ענין מיוחד בו. עד כמה שקראתי עד עכשיו בעיון רב את ספוריהם המלאים של יחזקאל ולאה, ואת הפרקים הראשונים מספרה של שוש, נדמה לי כי גבורת הספור, "לאה" אשר הנך קורע את המסווה מפניה ומעמידה לעמוד הקלון בפני דעת הקהל, ישנם בה כמה סימנים אשר לפיהם יכולים אנשים לחשוב כי המדובר הוא בני:

גיבורת הספור חיה בימינו, שכלה שני בנים במלחמת השחרור, חיה כל שנותיה בכפר, החליטה למסור את המשק לקרן קיימת ועברה לישוב של עולים חדשים ושם קרה אותו מעשה מענין עם חבור חשמל לכפר אשר הינך רוקם סביבו את העלילה.

פלא הדבר: כמוני, כמוה. אף לי אבדו שני בנים, חיי עברו בהקמת משק חקלאי בכפר, את המשק מסרנו כמוה לקרן המגן, זה שלוש וחצי שנים אני יושבים באזור התישבות של עולים חדשים. המאורע המרתק קרה אצלנו, ואני היא שחוללתי את הנס. אף אני חושבת את המקרה למאלף.

בלי ספק מותר לטופר לראות את הדבר מנקודת ראות אחרת; יתכן שפגמתי ואתה תלמדני בינה. אך כיון שאני אדם חי, יש לי הזכות לדרוש שלא תסלף עובדות.

★ ★ ★

ב ילית שני ימים בלבד בנהורה, שוחחתי אתך רק פעם אחת בחיי, כי בקשת ממני בכל לשון של בקשה שאספר לך על מקרה חבור החשמל לכפרים. סרבתי תחילה, אולם אתה שכנעת אותי בזה, שקשה לסופר למצוא פבולה חדשה והמקרה הוא בלתי רגיל. נעניתי לך בתנאי שתראה לי את ספורך לפני הדפסתו, כי השאלה עדינה ביותר. היא נוגעת בענין הרה סכנות: ביחסים בין אשכנזים וספרדים, בין ותיקים ועולים חדשים, באזור פיתוח. אתה הסכמת וכתבת לי מצפת שמצאת דרך לעצוב הבעיה, ותבוא להקריא לי כאשר תגמור. סבבת אותי בכחש וחתמת על התחייבות שוא. אם "לאה", שהיא כולה מרמה ובגידה ואשר אין לה קשר אהבה לשום אדם וזולתה, אם זוהי אני, עליך להתאזר באומץ לב ולקראו אותי בשמי לזין בפני עם ועדה. אל תסתתר ואל תחפש לך אליבי מאחרי הערפל השקוף של הרי הגליל, ועוד בדותות המקילות עליך להסיר את האחריות לתוצאות של כתיבת דברי רכילות בצורת ספור. אני רואה צורך להעמידך על כמה פרטים המבדילים ביני ובין "לאה", כי אינני מסכימה בשום פנים שיהו אותי ולו גם בשגגה:

"לאה" אחרי מות הבנים, הגיפה את התריסים. איש לא בא אליה, ראובן היה צריך לבוא מן השדה כדי לראות אם לא גועה חלילה ברעב. אני אחרי מות בני הראשון, שרתי בתפקיד צבאי בכפרנו שהיה כל הזמן בקו האש והנשים עם הילדים הוצאו ממנו. תקרא את הספור הפגז הראשון בספר האחים, ויהיה לך מושג על מספר האנשים שהיו עוברים דרך ביתי באותם הימים. שוחחתי עם מאות חיילים שיצאו מכפרנו ישר לחזית, ולא ספרתי לאיש כי נפל לי בן. לא הורדתי דמעה, שלא לרפות את ידי הבנים הצעירים היוצאים לקרב. כאשר נפל כעבור שלושה חודשים הבן השני, ולא נמצאו עצמותיו שנה תמימה, היתה לי מועקה גדולה בלב. הבן הצעיר היה צמא בטוי והשאיר אחריו ירושה רוחנית גדולה לפי מידת 17 השנה שמונו לו. אחרי מות אחיו רדף אחריו על המות, והוא בקש במכתבן לידיד: "אם אפול, קברוני ליד אפרים, לידו לא אפרי ולא אירא לעולם".

★ ★ ★

א תקרא את ספורי כאבן שואבת. יהיה לך מושג ברור מה עשיתי ואיך נהגתי בביתי הקברות לא כהתנהגותה של "לאה". לא ישתב באפס מעשה כל ימי חיי המתקרבים לגמר העשרת הששית, לא הגפתי את התריסים אחרי מות הבנים, לא הסתתרתי בבית כדי לזלול בסתר כמעשי "לאה", לקחתי עלי את העבודה ברפת, כי בעלי נקרא עם גמר מלחמת השחרור ע"י הסוכנות היהודית לעזור בהקמת יישובים חדשים.

בשנים בין מלחמת השחרור והליכתו ללכיש, הספקתי לעשות חוץ מעבודתי במשק גם אי אלו פעולות נוספות. הדרכת את "כפר אחים", את "חצבי", הקימותי בית-ספר ב"קרית מלאכה", המתגאה עד היום ברוח המסירות והאחריות שהכנסתי בחבר המורים. הקימותי עשרות ספריות בדרום ובנגב, כשם קרן בית הנשיא אשר היה לי הכבוד לייצג אותה. ויחד עם זה דאגתי לביתי ולחונן בנותי (יש לי גם בת מאומצת מעולי הודו) ומעודי לא קיבלתי כל עזרה בעבודה שכירה בביתי, הינכתי גם את ילדי וכרעע את חניכי לעבודה עצמית. ומה עשתה "לאה" שלך מן היום שעמדה לפני הראי ערומה, שלא כדרך הטבע בגילה, ועד יום עלייתה להרי הגליל?